

The Gleaner

Vol 17 (1981)

Ο συγγραφέας της ανώνυμης Γραμματικής του 1809

Όλγα Κατσιαρδή

doi: [10.12681/er.322](https://doi.org/10.12681/er.322)

To cite this article:

Κατσιαρδή Ό. (1981). Ο συγγραφέας της ανώνυμης Γραμματικής του 1809. *The Gleaner*, 17, 282–283.
<https://doi.org/10.12681/er.322>

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ 1809

Τὸ 1809 ἐκδόθηκε στὴν Τεργέστη τὸ βιβλίον «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Γραμματικὴν. Ἦτοι, τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ Λόγου, συντόμως ἐκτεθέντα πρὸς εὐχερεστέραν χρῆσιν τῶν πρωτοπείρων τῆς Ἑλλάδος Φωνῆς. Ἦτις τύποις ἐξεδόθη δι' ἀναλωμάτων τοῦ ἐν Τεργεστίῳ ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου. Ἐν Τεργεστίῳ τῆς Καριανῆς 1809. Παρὰ τῆ Καίσαροβασίλειῃ μετὰ προνομίων Τυπογραφίᾳ τῶν ἐξ Ἀρμενίας Πατέρων τῶν καὶ Μεχίταριστῶν» (Γκίνης - Μέξας, ἀρ. 534). Ἦταν τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἐγχειρίδια διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς, ποὺ τυπώνονταν γιὰ τὴ χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Τεργέστης¹, τὸ ὁποῖο λειτουργοῦσε ἀπὸ τὸ 1801. Ἦδη στὸν τίτλον τοῦ βιβλίου δηλώνεται καὶ ὁ σκοπὸς τῆς σύνταξίς του: ἡ εὐχερέστερη διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στοὺς Ἑλληνας μαθητῆς τῆς Τεργέστης καὶ φαίνεται ὅτι ἡ ἐκδοσις συμπλήρωνε ἓνα ὑπαρκτὸ κενό. Ἴσως εἶχε παρατηρηθεῖ ὅτι οἱ Γραμματικὲς τοῦ Βησσαρίωνος Μακρῆ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν ὡς τότε², δὲν ἀποτελοῦσαν κατάλληλα ἐγχειρίδια γιὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσας, ἰδιαιτέρα ἀπὸ τοὺς «πρωτόπειρους» μαθητῆς.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1809 ὁ Aristace Azarianz, προϊστάμενος τοῦ τυπογραφείου τῶν Ἀρμενίων Μεχίταριστῶν στὴν Τεργέστη, συμφωνοῦσε μὲ τὸν διευθυντὴ τοῦ κοινοτικοῦ σχολείου, τὸν Ἀθηναῖο Νικόλαο Ζωγράφου³, νὰ ἐκδώσῃ, ἀντὶ 417 φιορινίων, 1.300 ἀντίτυπα τῆς «grammatica greca»⁴. Προφανῶς ἐπρόκειτο γιὰ τὴν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Γραμματικὴν. . .». Τὸ βιβλίον προοριζόταν γιὰ μαθητικὸ ἐγχειρίδιον καὶ μάλιστα περιλαμβανόταν στὸν κατάλογον τῶν βιβλίων ποὺ πούλοῦσε ἡ κοινότητα στοὺς εὐποροὺς μαθητῆς ἢ διέθετε δωρεὰν στοὺς ἀποροὺς. Ἡ τιμὴ του ὀριζόταν στὸ 1,20 φιορινία⁵.

1. Ἀργότερα ἐκδόθηκαν τὰ βιβλία: *Μαθήματα τῆς Γραικικῆς γλώσσης. . .*, Βενετία 1818, ἀπὸ τὸν δάσκαλον τοῦ σχολείου τῆς Τεργέστης Κωνσταντίνον Ἀσώπιον, ἢ *Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. . .*, Τεργέστη 1820, ἀπὸ τὸν Πέτρον Ἰωννακόπουλον καὶ τὸ *Ἐγχειρίδιον περὶ Συντάξεως τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν. . .*, Τεργέστη 1826, ἀπὸ τὸν Ἰγνάτιον Σκαλιώρα.

2. Ἀρχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Τεργέστης (ΑΕΚΤ), Φάκελος «Ἔρωλόγια Προγράμματα τῆς Σχολῆς, 1823 κ.έ.» (ὅπου ὅμως καὶ προγενέστερα ἔγγραφα γιὰ τὴ λειτουργίαν τοῦ σχολείου), 7 Μαρτίου 1803, σημείωσις τοῦ πρώτου κοινοτικοῦ δασκάλου, Εὐθύμιου Φίλανδρου.

3. Ὑπῆρξε διευθυντὴς τοῦ Σχολείου ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1808 ὡς τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1809 (ΑΕΚΤ, «Protocollo Capitolare della Nazione Greca», III (1795-1813), σ. 457 καὶ 499).

4. ΑΕΚΤ, Φάκ. «Quiettanze 1810, Conti delle scuole», 25 Ἰουλίου 1809. Στὸν ἴδιον φάκελον ὑπάρχουν καὶ ἀποδείξεις μὲ ἡμερομηνίας 23 Δεκεμβρίου 1809, 5 Ἰανουαρίου, 3 Μαρτίου, 17 Ἀπριλίου καὶ 20 Σεπτεμβρίου 1810 ποὺ ὑπογράφει ὁ Tomaso Schriguer, βιβλιοδέτης, γιὰ τὴ βιβλιοδεσίαν συνολικὰ 1280 «grammatiche greche di nuova stampa, ligati in mezzo cartone e coperti con carta di colore». Νὰ δεχθοῦμε, ἀπὸ τὴ μνεία αὐτή, ὅτι τὰ πρῶτα ἀντίτυπα ἐξαντλήθηκαν καὶ ἦταν ἀναγκαία ἡ ἄμεση ἐπανεκτύπωσις;

5. ΑΕΚΤ, Φάκ. «Quiettanze 1810», ὁ.π., 1 Δεκεμβρίου 1810, «Σημείωσις

Τὴν ταυτότητα τοῦ, ἄγνωστου μέχρι τώρα, συγγραφέα τῆς γραμματικῆς αὐτῆς μᾶς δίνει συμπτωματικὰ μιὰ σημείωση στὸν κατάλογο τῶν βραβείων ποῦ ἀπονεμήθηκαν, κατὰ τὴν τότε συνήθεια, στοὺς μαθητὲς τοῦ σχολείου κατὰ τὶς ἐξετάσεις τῶν 21 ὡς 24 Σεπτεμβρίου 1824. Συγκεκριμένα ἀναφέρεται ὅτι σὲ ἐφτὰ μαθητὲς τῆς πρώτης (κατώτερης) περιόδου τοῦ σχολείου δόθηκε ὡς βραβεῖο ἡ «γραμματικὴ Μπαλασίου, ἐν Τεργεσίῳ 1809, παρὰ Πατέρων Ἀρμένων»⁶. Ὁ Μπαλάσιος, λοιπόν, δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπολίτη λόγιο Ἰωάννη Μπαλασσὸ ἢ Μπαλάσση Ἀχυρᾶ, ποῦ ὑπηρετήσε ὡς δάσκαλος τοῦ «ἐλληνικοῦ» (ἀνώτερου) σχολείου τῆς Τεργέστης, στὸ διάστημα ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1808 ὡς τὶς 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1812⁷, ἀλλὰ παρέμεινε στὴν Τεργέστη ὡς οἰκοδιδάσκαλος⁸. Δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν ἔγραψε τὴ Γραμματικὴ του κατὰ παραγγελίαν ἢ ὕστερα ἀπὸ συνεννόησιν μετὰ τὴν κοινότητα. Ὅπως δὲ τότε, ὅμως, ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ν. Ζωγράφου στὴν ἐκδοτικὴ διαδικασίαν, ἂν μάλιστα ληφθεῖ ὑπόψιν καὶ τὸ μεταγενέστερο (1815) ἐνδιαφέρον του, βέβαια σὲ διαφορετικὰς διαστάσεις καὶ συνθῆκες, γιὰ τὴν ἐκδοσὴ καὶ ἄλλου βιβλίου γραμματικῆς⁹.

᾽Ολγα Κατσιαρδῆ

τῶν ἀκολουθῶν βιβλίων τοῦ σχολείου πουλημένα παρὰ τοῦ λογιωτάτου κυρίου Μπαλάσου Ἀχυρᾶ. . .».

6. ΑΕΚΤ, Φάκ. «Ἔρωτόλογια Προγράμματα τῆς Σχολῆς», ὁ.π., «Σημειώσεις τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Τεργέστη ἑλληνικῆς Σχολῆς ὅπου εἰς τὰ ἐξετάσεις τῶν 21 ἕως 24 Σεπτεμβρίου 1824 ἐφάνησαν οἱ προκωμωμένεστεροι εἰς ὅλα καὶ ἀνταμείφθησαν μετὰ κάτωθι βραβεῖα».

7. ΑΕΚΤ, Φάκ. «Quiettanze 1810», ὁ.π., 13 Δεκεμβρίου 1810. Protocollo III ὁ.π., σ. 536, 25 Δεκ. 1812. Βλ. ἐπίσης: Libro Giornale (1802-1811), φ. 171, 31 Δεκεμβρίου 1810 καὶ Libro Giornale (1811-1814), φ. 1,3,7,8,11,13,15,16, ἀναγραφὰς τοῦ μισθοῦ του ὡς τὸ 1812, ποῦ ἔφτανε τὰ 1200 φιορίνια τὸ χρόνο.

8. Archivio di Stato di Trieste, I. R. Governo, Atti Generali, busta 999 (f. 6/2, No 6) 15 Δεκ. 1814.

9. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀποτυχημένην του προσπάθειαν νὰ ἀποσπάσει τὴ συγκατάθεσιν τῆς κοινότητος γιὰ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ βιβλίου τοῦ Καλαρᾶ «Δοκιμὴ τῆς γραμματικῆς τῆς γλώσσας μας»· βλ. Ἰω. Οἰκονόμου τοῦ Λαρισαίου, Ἐπιστολὲς διαφόρων (1759-1823), Ἀθ. 1964, σ. 217, 225-226, 320· ἀλλὰ στὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ ζήτημα σχετιζόταν μετὰ βαθύτερες κοινοτικὰς ἀντιθέσεις καὶ πνευματικὰ ρεύματα.